

UPRAVA I UREDNIŠTVO
RU

ZAGREB, ILICA BROJ 31 HL. KAT.
VRAČAJU.

PRETPLATA: GODIŠNJE K 60.—, POLUGOD. K 30.—, ČETVRTGO
K 15.— POJEDINI BR. 2 K.— IZLAZI TRI PUT MJESEČNO.

Mjesnim cionističkim organizacijama!

Usljed štrajka željezničara, te naredbe bana, kojom se stavlja van kreposti zakon o pravu sakupljati se, odgoda se za dne 25., 26. i 27. aprila sazvano Savezno Vijeće.

Radni odbor.
Saveza Cionista Jugoslavije.

U povodu obavijesti o održanju Saveznog Vijeća primili smo od cionističke egzekutive u Londonu ovaj telegram:

London, dne 16. aprila 1920.

Savezu Cionista Jugoslavije

Zagreb.

Saljemo najbolje želje u povodu Vašeg godišnjeg Saveznog Vijeća, čestitajući Vam na Vašem uspjehu u Zagrebu i Osijeku i uzimajući s odobravanjem na znanje, da cionizam reprezentuje jugoslavensko židovstvo.

Naše vođe podastrijet će ponovno vrhovnom vijeću u San Remu zahtjeve židovskoga naroda, da se izvrše obećanja dana nam po alijancima i udruženim vlastima. Cioniste moraju biti spremni, da do krajnjih sila ustraju i pokažu samopožrtvovnost. Jugoslavenske cioniste moraju napregnuti uzajamno svoje sile, da potpuno izvrše svoju dužnost, da ojačaju našu organizaciju ujedinivši čitavo židovstvo u sistematskom skupljanju sredstava. Poyisite šekel na 6 kruna, ispunite dužnost prema Restoration fundu (fendu za obnovu) i prema narodnom fondu. U pogledu finansijskih institucija smatramo poželjnom inicijativu u Vašem vlastitom krugu, i žalimo, da je doprinosanje sa strane zvaničnih cionističkih sredstava nemoguće.

Događaji u Palestini dokazuju potrebu nesmalakanih napora. (Posljednja rečenica osakaćena i nerazumljiva.)

Cionistička egzekutiva.

Autoemancipacija.

Drugačije nego u zemljama, gdje žive židovske mase, razvija se kod naš pokret autoemancipacije Židova. Tamo su židovske mase — podvignute izuzetnim zakonima i naredbama — spoznale, da od građana drugoga i trećega reda ne mogu da postanu »ravnopravnim« građanima (o

»jednakopravnosti« se nijesu usudili sanjati) na temelju pukih papirnatih državnih dekreta. Naučili su, da im oslobođenje može doći samo iznutra, iz vlastitih redova, koje treba probuditi, osvijestiti i organizovati u cilju ispravnog opredjeljivanja Židova prema okolini i u svrhu postignuća najjačih temelja za obezbjeđivanje njihovih životnih i razvojnih mogućnosti, koje ovise prije svega o stupnju njihove samosvijesti i požrtvovnosti i o njihovoj sposobnosti za solidarnost i samopomoć. Perijod autoemancipacijskog pokreta bio je u tim zemljama sasvim prirodni prelaz od ukočenog ortodoksizma, najvnog hasidizma i modnog maskilizma do ozbiljnog židovskog nacionalizma i do programatskog cionizma. Težnja za autoemancipacijom dade se svesti na najjednostavniju formulu: spoznati sama sebe. Nije to još nikakav politički program, a jedva je uopće kakav pozitivni praktični radni program. Pa ipak je preduvjet za probuđenje židovskog nacionalizma i utrenikom cionizma, koji tek daje savršene odgovore na cijeli kompleks zamršenoga židovskoga pitanja.

Drugačije kod nas. Na putu k cionizmu preskočili smo perijod autoemancipacije. Stariji zatvorili su oči, da ne vide i začepili uši, da ne čuju novih istina, koje od njih traže novu orijentaciju i smetaju ih u njihovu miru. Ta bilo je tako lijepo vjerovati u autohtonost, ravnopravnost, liberalnost i asimilaciju, kad su poslovi uz to dobro išli! A za volju materijalnih prebitaka i komoditeta vrijedno je ne biti previše osjetljivim! Tako stariji, koji zapravo ni nemadoše prava, da se u tome pogledu osjećaju starcima. A mladi, koji dodadoše u nešto intimniji dodir sa svojom okolinom, te osjetiše, kako je trnovit put asimilacije; koji osjetiše hladni odbojni vjetar što puše iz vana i baca ih uvijek natrag u one redove, koje oni hoće da ostave i zaborave; mladi, koji nesмогоše dosta farizejštine, da otklone jake argumente cionizma i koji još ne izgubiše toliko ljudskog ponosa, te bi se vječito mogli narivavati; ti mladi — koliko ne postadoše kozmopolite ili socijaliste — udoše u cionističke redove.

I među tim mladima bilo je staraca, koji ne mogoše reprezentovati svijesno, pomlađeno židovstvo. I naša je dužnost bila, da povedemo borbu protiv sterilnosti toga dijela, u našim redovima. Valjalo nam je dakle uporno naglašivati svoj pro-

gram u svoj njegovoj jasnoći i čistoći. Valja bar htjeti, ali svijesno, jako i pošteno htjeti. Onda, nu samo onda može i mora od volje postati djelo. Duševno preporođenje samoga sebe, oslobođenje židovskog čovjeka i samoopredjeljenje, stavljanje zahtjeva prema samima sebi prije nego li stavimo zahtjeve prema drugima, radikalizovati se, odbaciti od naših duša galut, to je cionizam.

Preturnili smo krizu. Možda je naš broj sada manji nego nakon prevrata. Nu jači smo, homogeniji. Zbavili smo mnogi balast, nu druge smo tim veoma vezali uz sebe. Tu je prije svega naša omladina, koja ozbiljno radi u našem duhu. A preko te omladine osvojili smo i njihove roditeljske domove. Roditelji još posve plaho slijede svoju djecu, još ne saraduju aktivno — i ne mogu — na židovskom odgoju svoje djece, tek prate, a dogodice i podupiru taj razvitak. Nu i u dušama roditelja sviće slutnja, da se tu rada novo židovstvo i sve se više širi tlo, što će biti pripravno i plodnosno, da primi židovsko sjeme. Val židovske autoemancipacije kuca na vrata gotovo svake židovske kuće. I vrata se otvaraju sve šire i sve je više kuća, što puštaju k sebi židovstvo. Širi se, jača i raste židovska svijest.

Dosadašnji rezultati izbornog pokreta jasno su manifestirali pobjedničko prodiranje židovske autoemancipacije. Naglasili smo opetovano, da nam nije do mandata i da odatle ne iščekujemo bogzna kakovih koristi. Nu do toga nam je, da se Židovi uvijek i svagdje jasno, ispravno i dostojno opredijele i da dokažu, da se i kao Židovi, pa upravo kao Židovi hoće da posluže svojim pravima, jednako, kako hoće da vrše svoje dužnosti. Pa ako se radujemo nad dosele postignutim uspjesima kod komunalnih izbora, onda prije svega zato, jer nama samima pokazuju, dokle smo uznapredovali u odgoju naših Židova. A i zato, jer je postignuto pored odvratanja i zastrašivanja sa strane onih, koji su dosele svojatili reprezentovanje našega židovstva, a koji su nastojali među Židovima širiti strah, što je vladao u njihovim vlastitim srcima pri pomisli na izgubljene pozicije. Vjerujemo, da će u buduću i oni, što su ovaj puta još neodlučni stajali po strani, znati, gdje im je mjesto. Čast onima, koji su već ovoga puta omogućili ovu manifestaciju naše autoemancipacije!

Nu kud i kamo važnije je u tome za naše maše židovsko samoupravno tijelo, naša žid. bogoštovna općina. I tu počinju dozrijevati plodovi. Pored svih obećanja i pokušaja, asimilantski kahali ostaju sterilni, iscrpljuju se (ta je riječ predobra) u upravnim zaključcima i ne mogu se aktivirati u cilju, da budu matricama i žaristima punog židovskog života. Mimo tih kahala — i protiv njih — budi se jaki židovski život i traži ulaz u kahal, u hram i u školu. Ni reakcionarni izborni red, što ga silomice drže ljudi, koji se inače tako rado hvale svojim demokratskim naziranjem, ne pomaže. Mase predvođene po omladini osvajaju kahale. Padaju asimilantske kulle. Eno Broda, Osijeka. I drugi će kahali doći na red. Općine se nacionalizuju. Ne tako u formi, ali u biti. A nama nije do forme, već do stvari. I nije nam do partijskih uspjeha, jer mi tu nijesmo partija, nego smo mlado židovstvo, koje hoće, da mu autonomna židovska općina bude u prvome redu, ali potpuno židovskom, koje hoće, da mu općina, hram i škola budu nasadištem judaizovanja i hebraizovanja i učiteljem potpune autoemacipacije.

Taj pokret mora posve prirodno konačno ići i za tim, da sva ta lokalna nastojanja udruži i da sve pojedinačne energije ujedini, da se dođe do one široke institucije, koja ne će uzeti u zadatak provođenje svih onih ciljeva, što su zajednička Jevrejima cijele Jugoslavije. To je savez jevrejskih opština. Već je stvoren, nu još ne radi, reg bi da još nije našao jasne orijentacije. Naći će je, čim spozna današnju tendencu našega židovstva: tendencu za potpunom židovskom autoemacipacijom.

Lav Stern.

Predji zagrebačkih Židova.

»The Pilgrim Fathers« zovu se iseljenici koji su, kao nonkonformisti proglašeni u svojoj otadžbini, godine 1620. na ladji »Mayflower« ostavili Englesku i našli novi zavičaj u Americi.

Vanredno visoko štiju Američani uspomenu ovih ljudi. Najrealističniji yankee postaje sentimentalni i patetičan, kad govori o muževima, koji su radi svog uvjerenja, radi ideje, voljeli ostaviti ubavi dom i sigurno blagostanje i potražili po nepoznatim dalekim krajevima utočište, gdje ih se ne će proganjati radi vjere, koju su smatrali pravom.

U slobodnoj Americi, koja ne poznaje plemstva, ipak se smatra kao neki aristokrata, ko može dokazati, da je potomak onih, koji su na sam Božić 1620. izašli u Plymouthbayu na kopno.

Ima zasebna »Society of Mayflower Descendants«, društvo samih potomaka ovih »otaca-hodočastnika«, koja broji 1.500 članova, a cilj joj je: to preserve their memory, their records, their history and all facts relating to their, their ancestors and their posterity«. Ali ne slave uspomenu ovih ljudi samo njihovi potomci, već svi Američani smatraju ove ljude duševno, historijski, kulturno kao svoje predje.

Zagrebački Židovi zaboravili su na svoje Pilgrimfathers — ne znaju više pojedine obitelji za svoje predje, koji su također voljeli ostaviti svoj lijepi zavičaj, bogatstvo ugledan položaj, i bježati iz svojih ubavih

i sigurnih domova u bijedu i nevolju, samo da ne moraju zatajiti svoga uvjerenja, gubiti svoje narodnosti.

Tijekom devetnaestoga stoljeća stao se u židovstvu srednje Evrope širiti nazor, da je za potpunu jednakopravnost nuždan potpun prekid s prošlosti, potpuno napuštanje osebnosti. Izraelčanin je puki pripadnik konfesije.

Židovstvo, koje je kroz dvije hiljade godina, kao rijetko koja skupina, znalo očuvati svoje tradicije, cijenilo svoju prošlost, čvrsto se nadalo u svoju budućnost, kanda nije imalo druge zadaće, nego da što prije, što temeljitije nestaje u drugim narodima. U ovom mliuu pisao je jedan od najizrazitijih zastupnika asimilacije, Dr. Otto Weininger u »Geschlecht und Charakter« (18. izdanje, strana 408): Der Arier hat ein Bedürfnis zu wissen, wer seine Ahnen waren, er achtet sie und interessiert sich für sie, weil sie seine Ahnen waren; und er schätzt sie, weil er die eigene Vergangenheit immer höher hält, als der schnell sich verwandelte Jude, der pietätlos ist, weil er dem Leben keinen Wert spenden kann. Ihm fehlt jener Ahnenstolz vollständig, den selbst der ärmste plebejischste Arier noch in einem gewissen Grade besitzt — er ehrt nicht, wie dieser, seine Vorfahren, weil sie seine Vorfahren sind, er ehrt nicht in ihnen sich selbst«

Do tako krivih zaključaka mogla je asimilacija dovesti Židova, koji nije znao o memor-knjigama, što su ih o svojim znamenitim ljudima, čuvale židovske općine, koji nije znao za ogromnu jevrejsku književnost, o djelima pokojnih velikana.

Zagrebačka izraelska bogoštovna općina nije baš pokazala interes za svoju prošlost. U »Povijesnim spomenicima« što ih je izdao grad Zagreb, iznio je Ivo Krst. Tkalčić vanredno zanimivih podataka o Židovima u srednjem vijeku.

»U našem Zagrebu uz domaće hrvatsko gradjanstvo ima naseljenih Nijemaca, Talijana, Ugrina i nešto Židova.« (V. svezak, strana III.)

U gradskoj se gruntovnici 1432 govori o »noster concivis Blazius Žydow«, spominje se njegova kuća (godine 1434.). Ali našoj se općini nije činilo potrebnim, da sakuplja podatke o Židovima u starom Zagrebu. Pa zar doista ne bi bilo zanimivo, kad bismo što saznali o zagrebačkom Židovu Mušu i njegovu sinu Jonasu, koji su živjeli koncem 14. vijeka, a o kojima imamo podatke u djelu »Das Wiener Ghetto, bearbeitet im Auftrage der historischen Kommission der israelitischen Kultusgemeinde in Wien«; dok ih Tkalčić ne spominje? Tkalčić opet govori o zagrebačkom liječniku »egregius dominus Jacobus Dr. in medicis«, koji je živio u Zagrebu negdje između 1504 i 1523., prije toga bio »phiscus regiae Mayestatis«, a po mnijenju Tkalčićevu došao i bez sumnje s vojvodom i banom Ivanom Korvinom u Zagreb gdje se oženio s Milicom, te kupio posjed u Vrhoveima. Tkalčić ne navadja o njemu, da je Židov; ali uočilj se ugledan položaj Židova na budimskom dvoru, i to naročito obitelji Jacobus (Dr. Büchler Sandor, A. Zsidok története Budapesten, gdje se osobito ističe Jacobus s pridjevkom Parvus kao predstavnik budimskih Židova), onda je pitanje o narodnosti tog zagrebačkog dra. Jacobusa već jasnije. Ta baš Židovi bili su u slavenskim krajevima kroz cijeli srednji vijek li-

ječnici. Solnoogradski nadbiskup Arno, savremenik Karla Velikog, traži od nekog grofa, da mu pošalje »illum medicum judaicum vel selavioniscum (Dr. Adolf Altmann, Geschichte der Juden in Stadt und Land Salzburg). Još je značajnije, jer se radi o istom razdoblju, kad Dr. I. E. Scherer (Die Rechtsverhältnisse der Juden in den deutschösterreichischen Ländern), pišući o Štajerskoj kaže: »Einzelne Juden machten sich als Aerzte verdient und erlangten besondere Vorrechte. So verlieh Friedrich III. im Jahre 1478 in Ansehung des Fleisses — »so Michel Jude Wundarzt zu Erledigung unsrer Landleut, so von den Türken gefangen und von Constantinopel gefurt werden sein, gehabt hat«, dem Genannten die Begünstigung, sich samt seinem Vetter Prewendels in einer der landfürstlichen Städte in Steiermark, Kärnten in Krain niederzulassen«. Prema tome morao je i taj dr. Michel djelovati negdje u hrvatskim krajevima — jer gdje bi on inače imao prilike liječiti na putu u Carigrad kršćanske zarobljenike, a onda tražiti nastan u susjednoj Sloveniji? Tkalčić znade tek još za ime jednog liječnika u Zagrebu »Eregius medicine Dr. Henricus Alemanus — koji je bio dozvan ovamo 1492., a kaptol mu doznačio petdeset dukata godišnje nagrade.

Dvorski liječnik već spomenutog cara Friedricha III. bio je Židov Jakob Loan — a baš koncem petnaestog vijeka nijesu samo vladari već i pape i kardinali imali židovske liječnike (Dr. Simon Scherbel, Jüdische Aerzte und ihr Einfluss auf das Judentum). Ako dakle u trećoj svesci Tkalčić kaže: »Ostali liječnici nijesu nam poznati, ali da ih je bilo nema sumnje«, to opet nema za nas sumnje, da su liječnici većinom bili Židovi, dakle valjda i navedeni doktori Jacobus i Henricus. Čini se možda malo čudno, kad se supruga Dra. Jacoba zove Milica, jer mješoviti su brakovi bili po zaključcima crkvenih koncila u Toledu i Rimu već od osmog vijeka u zapadnoj crkvi zabranjeni, (v. Dr. Adolf Brüll: Die Mischehe im Judentum im Lichte der Geschichte). Pokrštenja bila su veoma rijetka i bivala su samo pod pritiskom sile, a kraj uglednog položaja ovog liječnika ne može o sili biti govora. Ali ime Milka nije bilo rijetko kod Židovka u slovenskim krajevima, Dr. Arthur Rosenberg (Beiträge zur Geschichte der Juden in Steiermark znade za ugovor, koji je izdan 18. siječnja 1487. a u kojemu se spominje Židovka Milka udova Eisaka sina Liebla, predata za Hayma sina Gerla. Kad su g. 1496. usljed vjerske nesnošljivosti Židovi morali ostaviti Štajersku — u koliko se nijesu pokrstili — vidimo, da mariborski gradski sudac Bernhard Drucker kupuje od Hayma, sina Gerla i Milke, keeri Bribe ugovorom od 25. prosinca 1496. kuću. Kud je sudbina odvela ovu obitelj, ne znamo, ali ne treba mnogo kombinacije, ako četvrt vijeka kasnije u Milki supruzi židovskog liječnika u Zagrebu, vidimo unuča ili drugi rod Milke, keeri Bribine.

Dr. Gavro Schwarz je u »Vijesniku zemaljskog arkiva« opetovano iznio veoma zanimivih podataka o zagrebačkim Židovima; osobito je opširno na temelju izvora obradjen novija povijest, povijest doseljavanja u osamnaestom vijeku. Pisali su o zagrebačkim Židovima Barle, Pajas, Klaić, Rudolf Horvat — ali to su sve tek poje-

dini odlomei njihove povijesti. Nedostaje velika iscrpljiva radnja o doseljenu Židova u naše krajeve, o njihovu kulturnom, socijalnom i vjerskom životu, pravnim odnošajima, privrednim prilikama, i kako ih je nakon izmaka srednjeg vijeka nestalo iz Zagreba, dok nije novo, prosvjetljenije doba ukinulo pravilo, da u Zagrebu smije stanovati samo pripadnik katoličke vjere. Trebat će tu opsežnih studija ne samo u domaćim arhivima, već i proučavanja svih vanjskih izvora, tačno sabiranih, savremene jevrejske literature, treba tome mnogo ljubavi za znanost, truda i sredstava.

Imade li smisla, da se bavimo povješću Židova u Zagrebu i zagrebačkih Židova? Ivan Krstitelj Tkalčić kaže u uvodu svog velikog djela o povijesti grada Zagreba: »Ta svatko, komu nije srce obamrlo, želi doznati što o prošlosti svoga rodnog grada ili zavičaja.«

Novo je doba svanulo, pa se ni u našem zagrebačkom židovstvu velika većina ne stidi svoje prošlosti, svog porijekla. Ne će se više čuti iz naše kehile kao prije 10 godina riječi, da se ne želi izdanje povijesti zagrebačke židovske općine, jer nema ništa dično u njoj.

Ove riječi su na žalost ozlovoljile zaslužna pisca, da nastavi svoj rad. Proći će sigurno dulje vremena, dok zajedničkim radom svih pozvanih, Židova i Nežidova, bude izašlo potpuno djelo o ovoj strani židovske i hrvatske povijesti.

Ali začijelo se ne varam, kad računam na opće zanimanje, za pokušaj, da na temelju literature, koja već postoji, iznesem povijesne podatke i sudbinu predja današnjih zagrebačkih Židova — da se prvi puta prikaže sudbina naših Pilgrimfathers.

Zagrebačke židovske obitelji — izuzev možda, koji potiču iz Česke i za koje postoje, hvala trudu praških historičara, genealoške studije kroz mnogo vijekova, većinom znadu za povijest svoju samo do treće generacije unatrag. Znade se u tim obiteljima, da su ocevi ili djedovi početkom ili sredinom prošlog vijeka došli iz zapadne Ugarske u Zagreb, nešto izravno, a nešto preko Koprivnice, Varaždina, Čakovca ili Križevca.

U željeznoj županiji tih Štajerske u mjestima Güssing, Schleining i Rechnitz, bile su početkom prošlog stoljeća usred Nijemaca i Hrvata jake židovske naseobine, koje su živjele svojom posebnom židovskom kulturom, svojim narodnim životom.

Iz tih općina potiču — kako to još starija generacija znade iz autopsije — obitelji Alexander, Mayer, Friedrich, Herzer, Spigler, Hoffman, Schwarz, Wohlmut, Reiss Hirschl, Rosenberg i drugi.

O porijeklu Židova u tim mjestima, koja su nekoć bila posjed grofova Bathiany, imamo od dvaju pisaca suglasne vijesti. Dr. Bela Bernstein u svojoj monografiji: »A zsidok története Vasmegeyben« u januarskoj svesci »Magyar Zsidó Szemle« godine 1915. tvrdi na temelju tradicije, da su Židovi tih triju općina potomci Židova, koji su izgnani 1496. iz Štajerske; isto piše godine 1914. Dr. Arthur Rosenberg u svojoj knjizi »Beiträge zur Geschichte der Juden in Steiermark«. S ovim se tvrdnjama saglasni navodi Dr. Zipsera u časopisu »Ben Hananja« 1864.: »Schicksale und Bestrebungen der israelitischen Kultusgemeinde in Rechnitz«, da se Židovi u toj općini prvi puta spominju 1649. Ovo je zato

važno, što je u ostalim dijelovima željezne županije bilo Židova davno prije izгона njihova iz Štajerske. — Tako se spominje Židov Farkaš iz Vasvára 1262., a u 14 vijeku dobivaju Nikola i Ivan Gara, gospodari Günsa, od cara Sigmunda privilegij, da smiju na svojim dobrima naseliti Židove (Dr. Kohn A Zsidok története Magyarországban). Zna se i za selenje cijelih pojedinih štajerskih židovskih općina; tako spominje spomenuti već Dr. Arthur Rosenberg 1912. u decembarskoj svesci »Grazer israelitischer Gemeindebote«, da su se Židovi slovenske Radgone (Radkersburg) svi zajedno preselili u susjednu Mursku Suboticu (Olsnitz, Muraszombat), koja je onda pripadala željeznoj županiji, a od lanj kao Prekomurje spada pod naše kraljevstvo SHS.

Pa već i po izvorima, koje imamo, može se tačno slijediti povijest pojedinih obitelji.

Tako ima »Schutz- und Freiheitsbrief«, što ga je izdao nadbiskup Johannes II. iz Solnograda, koji je bio suveren Optuja, Židovu Mayeru iz Bernkastla. Bit će možda zanimivo, ako ovu ispravu, koja se čuva u Reichsarkivu u Münchenu, objelodanim u cijelosti — jer se iz nje vidi otprilike pravni položaj Židova na izmaku četrnaestog vijeka: »Wir Johannes von gotes gnaden Erzbischof ze Salzburg, legat des Stuls ze Rom bechenen, daz wir Mayern juden von Bernkastel, sein hausfrauen, ihre kinder und inngesind. das in irem pröt ist, erlaubet haben ze siezen in unser stat Pettau, alslang uns und in das füget; doch in den nachsten zehen jaren von datum dies briefs wollen wir sy an verschuld sache von dann nicht schaffen noch austreiben und haben sy darauf genommen in unsern besundern scherm für allen untechten gewalt, es sol auch nymandt das recht hincz in tunn den wir, unser vitztumb ze Leibnicz odar wen wir besunderlich darzu schaffen und was man hincz in bewären wil, daz sol man tun mit kristen und mit juden, die unversprechen sind, und wenn dieselben iuden sagen sullen umb gelt oder pfandt, was dem ist über zway pfunt pfennig gemainer muns im Lande Steyer, darumb sullen sy sagen und sweren auf Moyses puch und was hider zwain pfunten, darumb sullen sy bey iren treuen sagen, sy mügen auch von iren gesezten richter, wenn sy sich in dem rechten bedunken besweret ze sein, für uns oder unsern vitztumb ze Leybnicz dingen und nynnndert ändern sendden, sy sullen auch nicht leyhen auf messgewandt, kelich, messpücher und annder ornat der kirchen, swunigs gewant und ungevuntens korn. wurden sy auch heuser oder ander erbe und grünt in unser stat Pettau oder auf dem Lande gelegen von den unsern in ir gewalt bringen, wann sy dan dieselbe heuser, erbe und grünt wiederumb verkauffen wollen, das sullen sie tun, uns oder den unsern und nymandt andern und sullen des kauffes beleyben by unsern vitztumb ze Leybenz und kristen und juden, die er darin zu im nemen sol, ungeverlich und wenn sy von uns varen wellent oder daz wir sy nach den obgemelten zehen jaren oder umb verschuldt sache immer denselben zehen jaren nicht lenger hinder und behalten wollen, so sullen sy von uns schaiden mit unserm oder unsers vitztumb ze Leybenz wissen und sullen wir sy dann daran nicht engen noch irren, und was sy hab hinder uns habent oder hinder in las-

set, wie die genant ist, die sol dennoch in unserm scherm sein, auch sullen und wellen wir oder unser vitztumb ze Leubenz an unser stat in ihrer geltschuld wol helffen von allen den die uns und unserm gotshaus zugehörend, der wir gewaltig sein, und darumb geleich recht schaffen, das sullen sy nemen und suchen vor uns und unseren anwälden und nynnndert ändern sendden, wir wollen auch inner den obgemelten zehen jaren chainen annder iude i unser obgenanten stat Pettau zu dem egenanten Mayern iuden nicht erlauben ze siezen, ausgenommen ainem mit seiner hausfrauen, kynnnden und innsgezinnd, der auch dem obgenannten Mayern iuden gevelliglich sey, sy mügen in unser obgenanten stat Pettau alle rechten und frayhait haben und genyssen als ander unser iuden hie in unser stat Salzburg habent und geniessent und darumb sol uns der obgenant Mayr jud an unser vitztumbamt ze Leybenz jerlich dienen und rätchen zehen guldein gut unger und ducaten alle jar zu sannd Michels tag vitzehen tag vor oder vierzehen tag nach, ungeverlich, vrkundt diß briefs, geben ze Salzburg an Sambstag nach sannd Johans tag, ze sunnwenden nach hristi geburde im vierzehnhundertten und zwayunddreissigsten jare.«

Bernkastel leži u ranjskoj provinciji — nedaleko Trieru, te postoji vrlo lijepa radnja o tamošnjim Židovima. (Liebe: Die rechtlichen und wirtschaftlichen Zustände der Juden im Erzstifte Trier 1893.).

U onim krajevima nije bilo ime Meier rječko, ta i rabi Meir von Rothenburg bio je dugo vremena najznamenitiji učenjak među njemačkim Židovima. U ranjskoj pokrajini bili su Židovi nastanjeni još iz rimskih vremena; imali su već pod Karlom Velikom, a kasnije pod biskupima i knezovima veoma ugledan položaj, ali se taj počeo mijenjati progonima pod kršćanskim vojskama, pa se sve to više pogoršavao tako, da je prema izjavi najznamenitijeg židovskog historičara Grätza XV. vijek najgora perioda u progonima Židova. Tako su valjda uz obitelj Mayer i drugi Židovi došli u slovenske zemlje, a tu su onda za kratko vrijeme morali opet tražiti novo obitavalište i našli ga u Güssingu, otkud se ta obitelj prije pola vijeka doselila u Zagreb.

Tako su evo došle razne te židovske obitelji iz četiri vijeka progonstva opet u jugoslavenski kraj. U Ptuju bio je godine 1333. osobito ugledan Aron Izzerl i njegova supruga Ester; u bečkom Staatsarchivu čuvaju se njegovi ugovori sa viceodomom u Leibnitzu, Fridrichom von Windischgrätz. Tradicija tvrdi, a potvrđuju to i porodična imena zagrebačkih obitelji, da su se i potomci Isserla preselili u Güssing. Zanimivo je, da ni u slovenskom narodu nije sasvim nestala uspomena na uglednog trgovca. Matica slovenska izdala je 1911. pripovjedku »Crna smrt«, u kojoj Fr. Ks. Meško opisuje haćanje kuge godine 1643. u gradu Ptuju i tu crta Arona Isserla, njegovu ženu Ester i kćerku Rahel. Inače vrlo lijepa pripovjetka bez ikakove je historijske podloge, što se tiče Isserla, jer u ono vrijeme već podrug vijeka nije bilo Židova u Štajerskoj, a sam je Isserl bio već 3 vijeka mrtav. Ipak evo i slovenski pisac, očito prema narodnoj tradiciji, spominje sjaj i bogatstvo kućanstva Isserlova i pripovijeda o njegovim pothvatima.

U pripovijesti nije dakako ni iz daleka prikazan faktični položaj, koji su Židovi u Slovenskim zemljama u prošlim vijekovima imali. Valja uvažiti, da su wopée Židovi većinom sve do 12. vijeka u svim zemljama bivšeg rimskog carstva bili podpuno jednakopravni građani, a tek zaključci lateranskog koncila (1215.) donijeli su u tome temeljite promjene. U Štajerskoj napose bio je položaj Židova još dugo vremena vrlo povoljan; tu su kroz vijekove vrijedila privilegija českog kralja Przemysl Otokara II., koji je bio ujedno vojvoda Austrije i Štajerske. Židovi imali su velike općine u Mariboru. Ptuj, Radgoni sa posebnim sudovima, u kojima su suci bili u jednakom broju Židovi i kršćani, a predsjedao je posebni Judenrichter. Kao i u susjednoj Kranjskoj, gdje je bila velika općina u Ljubljani, bavili su se raznim zanimanjima, ne samo novčarstvom i trgovinom već i zanatima i gospodarstvom. Zna se za Židove u Celju, Brešcima, Slovenskoj Bistrici i po raznim imanjima, a živjeli su u najvećoj slozi ne samo s plemstvom i svećenstvom, već i sa svojim sugrađanima. Ipak je 1496. u Štajerskoj, a 1515. u Kranjskoj nadošao strašni čas, kad je ogromna većina slovenskih Židova morala ostaviti svoj zavičaj. Tek malen dio primio je krst i time ušćuvaio svoj imetak i pravo boravka u zemlji, pa iako su mnogi potajice još i dalje vršili obrede židovske vjere — prema Klunu i Dimitzu imade jošte u XVII. vijeku tragova Židova u Kranjskoj — konačno su se ipak ovi, što su ostali u zemlji, sasvim pomiješali s katoličkim slovenskim pučanstvom.

U lijepoj knjizi »Die Juden in Steiermark« piše E. Baumgarten 1903.: Selten nur leuchtet dem jüdischen Stamme die Sonne einer bessern Zeit; nur zu oft entluden sich über seinem Haupte schwere Gewitterwolken, die seine Existenz zerstörten, und doch sehen wir ihn aufrecht dastehen, den harten Schlägen eines bösen Verhängnisses Trotz bietend.

O samoj povijesti Židova u Sloveniji, o dolasku njihovu u tu zemlju, o njihovu životu i prilikama, o njihovu iseljenju ne samo u pogranične općine željezne županije već i u Austriju i Česku, u Primorje i Dalmaciju — ta ime znamenite u hrvatskoj politici obitelji Morpurgo znači talijanski iz Maribora, bit će govora drugi put.

Dr. Lavoslav Šik.

Iz židovskog svijeta.

Protest bečkih Židova protiv pogroma u Ugarskoj. Bečki cioniste sazvali su za nedjelju, dne 11. aprila o. g. skupštinu, da protestiraju protiv nečovječnog postupka sa Židovima u Mađarskoj, kojoj je pribivalo nekoliko tisuća osoba. Skupštinu otvorio je narodni zastupnik Stricker, koji ukratko protumači svrhu skupštine, pa izrazuju nadu, da će jednodušni prosvjed židovskoga naroda na cijelom svijetu dozvat u pamet vlastodršcima u Ugarskoj, da ne smiju griješiti dnevno protiv duha čovječanstva.

Nadrabin prof. dr. Chajes veli, da sa zadovoljstvom konstatira e su bečki Židovi pomogli u teškim časovima svojoj braći i da je i sad dužnost, da svratimo pažnju civilizovanoga svijeta na prilike u Ugarskoj, jer naša braća ondje ne mogu

da protestiraju. U Poljskoj, Ukrajini, Rumunjskoj bilo je ipak moguće žrtvama pogroma, da se potuže civilizovanome svijetu. U Ugarskoj ni najhrabriji Židov nema mogućnosti, da iznese pritužbe protiv nečovječijeg postupka pred javnost, jer iščezne slijedećeg dana bez traga. Ne želimo, da naškodimo Ugarskoj i ne poistovjetimo mađarski narod s malom grupom nasilnika. Zemlja, koja leži sred Evrope, ima i sama interesa na tome, da ljudi, koji je sad tiraniziraju, ne ostaju dalje na vladi. Smjer, koji sad vlada, nazivlje se hrišćansko-nacijonalnim. Stojimo na stanovištu samoodređenja naroda, pa ako je mađarski narod nazora, da je njegova vlada hrišćanska i narodna, to je njegova stvar. Mi tražimo, da se osiguraju prava manjine, koja nije hrišćanska ni šovenska. Ima zastupnika hrišćanstva, koji vrše ljubav prema blišnjemu; ima zastupnika hrišćanstva, koji su zastupnici inkvizicije i osvete. U svim ustavima izrečeno je, da je slobodno ispovijedanje vjere, dok ne vrijeda javnu čudorednost. Hrišćanstvo, kako ga zastupaju vlastodršci u Ugarskoj, jest takovo, da potkopa javnu čudorednost, pa nam je upozoriti na to svijet.

Govornik zatim prikazuje pojedine slučajeve progona, te ističe, da se i državljani drugih država proganjaju. Na sve ovo štiti ne samo mađarsko novinstvo, već i bečko liberalno novinstvo. Kad su zastupniku američke židovske pripomoćne organizacije pripovijedali nedjela, koja su počinjena, nije htio vjerovati, jer je pošao u Budimpeštu, da i ondje organizira pripomoćnu akciju. Vratio se sasvim skršen, jer je zbilja groznija od naših vijesti. Nijedan čovjek a najmanje Židov nije siguran za svoj život. Podsjeća na umorstvo urednika Nepszava. Istraga oduzeta je civilnim sudovima i predana vojnim. To su bili nežidovi. No za onih 700 Židova, koji su nestali, ne će se nijedan sud interesirati. A kulturne prilike? Poznato je, što se na univerzi događa. Sramota je to za svjetsku kulturu, da trpi ovakovo stanje. Antanta treba da šalje komisiju snabdjevenu opsežnim pravima, koja će činiti ugarsku vladu odgovornom za udes svakoga Židova ili da izjavi da ne može dalje pregovarati s vladom, koja trpi ovakovu pravnu nesigurnost. Nije samo u interesu Židova, već i Ugarske, da nestaje sred Evrope leglo lopova.

Dr. Schalit naglašuje, da mi ne tražimo milosti ni zaštite, već pravednost. Židovstvo cijeloga svijeta je izjavilo, da nema ništa zajedničkog s boljševizmom, pa ipak bande u Ugarskoj žele da opavdaju svoja klanja židovskim članovima sovjetske vlade. Ugarsko je židovstvo skršeno i zdvojno, te se ne može braniti protiv nasilja bijele garde. Ono nije naučilo, da iz velike povijesti našega naroda erpi hrabrost i jakost, a mnogo je tome doprinijela asimilaciona politika. Ugarska stoji danas izvan ljudske kulture. Mi ćemo se pobrinuti, da Evropa dozna istinu o Ugarskoj.

Dr. Plaschkes želi, da uzdrma savjest svijeta i pruža ruku pomoći braći u Ugarskoj, za koju ćemo mi voditi riječ pred forumom Evrope. Moramo to činiti u ime časti i budućnosti našega naroda. Poznajemo povijest židovskih progona. Mijenjao je razlog, a ostalo je progono.

Ima hiljadu mogućnosti, da se raspiruje mržnja protiv Židova. Svaki Židov ima pravo, da bude prema svome gospodarstvom, duševnom i političkom uvjerenju ono, što želi, dok radom ne prestupa zakon. Progonstva u Ugarskoj nisu interna ugarska stvar, već je borba za uništenjem Židova, dio židovskog problema. Spas iz te sramote i poniženja može donijeti samo riješenje židovskog pitanja u nacionallnom smislu. Zatim ostrim riječima osuđuje držanje novinstva, koje lažno izvješćuje o samoubijstvima, da tako zavede javnost. Progoni prestat će istom kad ćemo imati svoj dom u Palestini. A dotle moramo se složiti, da ugroženim dijelovima našega naroda stvorimo mogućnost opstanka.

Iza toga prosvjeduje dr. Kieve u ime židovskoga daštva protiv varvarskog postupka sa židovskim đacima, a zatim je primljena rezolucija, u kojoj se prosvjeduje pred cijelim civilizovanim svijetom i ligom naroda protiv ovih nasilja. Civilizovani svijet ne smije trpjeti, da ovo nasilje postane sistem vladanja. Ko to mirno gleda postaje i sam krivcem. U ime naše braće, koja sad ne mogu da govore, tražimo od Evrope, da ih spasi iz toga pakla.

Interpelacija u engleskom parlamentu o pogromima u Ugarskoj. U engleskoj zastupničkoj kući stavljeni su upiti o pogromima Židova u Ugarskoj, koji su izvršeni u Keeskemetu i u Györu. Harmsworth izjavio je u ime ministarstva, da će zatražiti izvješće od engleskog zastupnika u Ugarskoj, ako dozna za izvor, od kojega su interpelanti dobili svoje podatke o događajima u Ugarskoj. —

Iz Litavske. Izbori za litavsku konstituantu. Treća sesija židovskog narodnog vijeća u Litavskoj bavila se opširno pitanjem izbora za konstituantu. Nakon saslušanja referenta dr. Rosenbaum, dna Finkelsteina i Garfunkela stvoreni su ovi zaključci: Opći princip: ima se postaviti jedna jedina žid. listina; izražuje se želja, da se stvori za izbore u konstituantu jedan jedinstveni židovsko-narodni blok. Provedenje povjerenstva se vaad hapoelu narodnoga vijeća. Pitanje pripojenja židovske listine listinama nežidovskih stranaka, neka odlučuje vaad hapoel nakon tačne informacije o stajalištu pojedinih stranaka prema pitanju židovsko-narodnih prava. Židovski zastupnici će u sejmju osnovati posebnu židovsku frakciju, čija će zadaća da bude zastupanje židovskih interesa i židovskih narodnih prava, kako su ustanovljena u pariškoj deklaraciji.

Na zadnjoj sjednici vaad hapoela složili su se cioniste, ahdut, demokrati i obrtnici, koji su zastupani u narodnome vijeću, i zaključili, da će postaviti zajedničku listinu za izbore u konstituantu. Očekuje se, da će biti izabrano 10—12 zastupnika.

O radu za ponovnu izgradnju. Ekonomski odjel ministarstva za židovske stvari proveo je u zajednici s ekonomskim odjelom židovskoga narodnoga vijeća ove radove: da se priprave opsežni planovi za rad ponovno izgradnje provedena su u zadnje vrijeme cijeli niz istraživanja o ekonomskom položaju Židova.

Svim općinama poslana su upitnica a davetdeset je već odgovorilo, 60 odgovora već je obrađeno u formi tabela i diagrama, te na temelju tog materijala izraden memorandum o općem gospodar-

Iz Palestine.

skom položaju, trgovini poljodjelstvu, fabricaciji, zadržanju, koji je predan komiteju židovskih delegacija i »Joint Distribution Committee«. Ujedno obavljene su radnje za organiziranje židovskog ekonomskog života u Litavskoj. Dosad su legalizirane 42 pučke banke, a i u drugim se mjestima sad osnivaju ovakve banke. Popisano je jedno 800 židovskih obitelji, koje hoće da se bave poljodjelstvom i vrtljarstvom, a koje se spremaju, da započnu što prije radom. U Kejdanu, centru židovskog poljoprivrednog rada, uzeto je 500 desiata zemlje u zakup na 15 godina, na kojoj će se uređiti židovska farma. U poduzeće investirano je 400.000 maraka, od koje je svote židovsko narodno vijeće dalo kao zajam 200.000 maraka. Sad se registriraju sve razorene židovske institucije i vode se pregovori s vladom, da dade za uspostavu tih institucija potrebni materijal ili besplatno ili uz vrlo jeftinu cijenu. Konačno traži se popis svih šteta, koje su prouzročene ratom.

Novi izgredi protiv Židova u Poljskoj. »Jüdische Presszentrale Zürich« javlja, da se u Varšavi gotovo svako veče napadaju židovski građani. Kod ovih napadaja ističu se osobito vojnici poznanski i Hallerovi. Vojničke patrulle stižu obično prekasno, pa su za to tražili stanovnici židovske četvrti, da pojačane vojničke patrulle između 6 i 9, kad se obično događaju ovi napadaji, patroliraju u židovskoj četvrti grada.

Kako »Jüd« javlja, intervenirao je zastupnik Halpern kod zamjenika ratnog ministra, generala Sosnovskija, radi neprestanih napadaja u varšavskim ulicama, te stanicama i predao mu cijeli niz dokumenata i protokola u toj stvari. Svagdje su kod ovih napadaja učestvovali osobe u vojničkoj uniformi. General je obećao, da će sve uraditi e bi zapriječilo daljnje napadaje.

»Hvilacizvješćuje, da je 19. marta u Zlocovu došlo do izgreda protiv Židova. Između 7 i 8 sati na večer opkolila je oboružana četa veliku sinagogu, te je zlostavljala ljude, koji su išli u sinagogu ili iz nje izašli. Jedan židovski odvjetnik, koji je htio da intervenira, zlostavljen je na najbrutalniji način. 29. marta došlo je do ponovnih izgreda, te su mnogi Židovi napadnuti i zlostavljeni. —

Emigracija u Ameriku. U Varšavu stigla su gospoda Masel i Kamajki kao zastupnici »Hebrew Sheltering and Immigrant aid Society of America«, da bi omogućili emigraciju poljskih Židova koji imaju rodjake u Americi Društvu prijavilo se 5000 američkih Židova, koji su voljni, na prime svoje rodjake iz Poljske. Računa se da bi 200.000 osoba emigriralo u Ameriku. Društvo se nada, da će unatoč postojećih prometnih poteškoća moći 2000 osoba otpremiti mjesečno u Ameriku. Emigranti ne će dobiti nikakove novčane potpore od društva, jer će društvo samo posredovati da emigranti lakše dobiju sredstva od svojih rodaka i nabavit će potrebna viza od američanske vlade, te brinuti se za prevozna sredstva. Delegacija u proglasu opominje interesente, da ne bi prije likvidirali svoja poduzeća, dok društvo to ne javi. —

Ozbiljni nemiri u Jeruzalimu. (Brzjav cijonističke egzekutive u Londonu od 13. aprila.) Prema obavijesti, koju smo dobili od cijonističke komisije u Jeruzalimu preko Beyruta, datirama od 10. o. mj. bili su u Jeruzalimu 4., 5. i 6. aprila ozbiljni nemiri. Arapi su napali Židove, pri čemu im je asistirala urodna policija, pa je došlo do pljačkanja i nasilja. 5 Židova je usmrćeno, oko 200 ranjeno i 2 žene napadnute. Uprkos pravovremenog upozorenja po cijonističkoj komisiji, držala se britska administracija u Jeruzalimu pasivno, te je odbila ponudu, da se stvore čete za samobranu u svrhu zaštite građanskog pučanstva. Nekoliko članova te čete za samozastitu je uapšeno. Cijonistička komisija zahtjevala je strogo kažnjenje arapskih kolovoda, odstranjenje lokalnih činovnika, nadalje potpunu zadovoljstvinu i odrešitu istražnu komisiju, koja bi imala i židovskih članova.

Cijonistička egzekutiva u Londonu zvanično se požalila kod britske vlade zahtjevajući, da se ne trpi dalje ovakovo stanje. Vlada je izjavila, da onamo od 7. aprila vlada mir i da nema razloga bojazni, te bi se nemiri opetovali.

Pismo iz Jeruzalima. (Cijonistički novinski ured u Jeruzalimu od 18. III. 1920.) Sudska reforma. U sudski sistem u Palestini unići će ove godine veći broj Palestinaca na taj način, što će svaki okružni sud imati uz jednog britskog suda dva Palestinca. Podjedno će se unijeti u sudstvo načela britskog pravosuđa — Mišpat hašalom (židovsko mitovno sudište) u Hajfi obaviješteno, da će mjesni sudski dvor izvršivati njegove osude, ako su providene potvrdom, da su mu se obje stranke dragovoljno podvrgle.

Vaad Hahinuh (Uzgojno vijeće) održao je prvu sjednicu. Članovi su mu tri predstavnika učiteljskog udruženja dr. Mossinson, David Yellin, dr. Biram, tri predstavnika vaad hazmanija, Bezalel Jaffe i rabi Otrovskij (mizrahi), zatim gospoda Katzenelson za poljodjelske radnike, nadalje tri predstavnika cijonističke komisije: rabi Jakob Meir, bivši haham baši solunski, Černevskij, Lifšic (mizrahi).

U pozdravnom govoru ističe Usiškin, da novi vaad hahinuh obuhvaća najbolje uzgojne sile u zemlji, te je uvjeren, da je uspjele ujediniti u njegovu sastavu predstavnike triju glavnih elemenata: učitelja, roditelja i cijonističke organizacije. Uprava će bit u rukama triju članova, jednoga direktora i dvojice asistenata, od kojih će jedan imati skrb za ortodokсне škole. Uzgojni departman, koji je departman cijonističke komisije, vodi i dalje dr. Luria. —

Vaad hazmani stvorio je ovu rezoluciju: vaad prihvaća sa zadovoljstvom izjavu Usiškina, prema kojoj odobrava saživ Asifad hanivharim (sabor poslanika) te će učiniti sve, da obezbijedi održanje izbora; vaad odgadjaju izbor triju predstavnika u cijonističku komisiju do sastanka skupštine poslanika.

Sefardi. Glavna organizacija »Sefardim« odobrena je po vlastima, te je izdala svoje statute. U njima se ustanovljuje, da je organizacija dio cijonističke

organizacije. Od svih se članova traži, da plaćaju šekel, a jedna rečenica glasi: Svaki je član obavezan, da učini jevrejski jezik vladajućim u svim svojim privatnim i javnim poslovima. Među ostalim zadacima jest i taj, da će organizacija nastojati održati prijateljske odnose sa svim stanovnicima Palestine; da će nastojati oko obezbijedjenja elementarne nastave za svu djecu i da će povesti propagandu u židovskim općinama na istoku i sjevernoj Africi, da privede Palestini useljenike iz tih krajeva.

Položaj u Nablusu. Prema tvrdnji sirske i palestinske arapske novinstva, da se propaganda protiv cijonista vodi u ime svih stanovnika zemlje, valja ustanoviti, da se samo sobom razumjeva, da to ne može stajati u pogledu Židova, a i ne latinski hrišćani — Armenjci i Greci, ne saglašavaju se sa protestom protiv useljavanja Židova. Izlazište islamohrišćanskih udruženja jest Nablus (stari Sihem), koji je veliki centar opozicije protiv Židova. Nablus je dobro poznat kao sjedište onog fanatičkog dijela muslimana, koji je od uvijek otklanjao prisustvo Evropejaca u svojoj sredini. Ovlast lokalnih efendija da govore u ime seljaka, može da se prosudi po tome, što je za dvanaest tih »vodja« utanovljeno, da su pokušali pronevjeriti zemljište felaha. U tome faktoru i u sličnima (tako n. pr. da nekoje efendije traže do 1000% kamata od svojih radnika) možemo naći pravi razlog događajima u nabluskom distriktu. Više no igdje drugdje ondje se zemljoradnik eksploatiše po bogatom efendiji. Grad Nablus obuhvaća samo manji dio distrikta; u Kadadžama urođenici su ogorčeni radi samozvanog vodstva efendija, te ih otklanjaju kao svoje predstavnike. U selima kao u Kfar il Dik, Kfar Kasen, Deir Isteh, Bidijeh, Sanibijed i Salfid nema ni traga kakovu zahtjevanju ujedinjene autonomne Sirije. Nasuprot čuju se zahtjevi za strogom britskom upravom. Felasi znadu, da je prijašnja turska administracija dala velikim posjednicima prilike za eksploatacije, a iskustvo s okupacijom zemlje po britskoj vlasti uvjerilo ih je, da ona hoće njihovo dobro. U napomenutim selima i nizu drugih ide zahtjev Felaha za većim brojem židovskih kolonija. Vidjeli smo židovskog kolonistu, koji je pokazao, kako se zemljište može razvijati na modernoj osnovi. U svim selima nabluskoga distrikta postoji prijateljstvo prema židovskim kolonistima i želja za proširenjem židovske kolonizacije.

Kooperativne zemljoradničke grupe u Palestini. Grupa Ejn haj (Kfar Malel) sastoji od 11 članova, te ima 250 dunama zemlje prikladne za žitarice. Grupa se bavi pčelarstvom nadalje mljekarstvom. Osim toga grupa radi u vinogradima rumunjskog društva »Tikvat Jisrael«, te goji eukaliptovu šumu od 108 dunuma, koju je prošle godine zasadio poljodjelski i kolonizacijoni departman cijonističke komisije.

Grupa u Bertuvija ima 12 članova, te se prošle godine s uspjehom bavila sijanjem žitarica i pošumljivanjem. Posjeduje 700 dunuma. Proizvada dnevno 25 litara mlijeka. Ima 2 kuće i staje. Zdravstveno je stanje dobro, slučajevi malarije su vrlo rijetki. Grupa ne uživa nikakove potpore. 1918. imala je dobit od 600 funti šterlinga (oko 300.000 kruna), s 350 funti pokrio se deficit prošlih godina, a ostatak

od 250 funti se razdijelio među članove. 1919. bio je profit samo 350 funti. Razlog ovom nazadovanju je loši ispad žetve i troškova za život kao i goveda pošast, od koje je poginulo 6 volova i 4 krave u vrijednosti od 400 funti šterlinga (200.000 kruna). Članovi grupe imaju svaki imetak od 50 do 70 funti (oko 30.000 kruna). Dugovi grupe iznašaju oko 33.000 franaka, pa je čista vrijednost njezine svojine oko 45.000 franaka.

Pod utjecajem te grupe počeli su kolonisti gojiti bilje potrebno za vlastitu potrošnju na malim česticama uz kuće. Prema uputama Oetingera, pročelnika poljoprivrednog i kolonizacijskog departmana cionističke komisije, grupa s uspjehom provada nove pokušaje u sistemu kultivacije, pa je ta kultivacija proizvela 2 i pol puta veći prirod od običnoga. Neki su članovi ove grupe radili oko pošumljivanja površine od 380 dunuma eukaliptovom šumom. Grupa učestvuje u socijalnom životu susjedne kolonije.

Troškovi vožnje u Palestinu jesu iz Trsta do Aleksandrije I. razred 36, 16, 2 funta šterlinga, II razred 26, 0, 2, a III. razred 14, 0, 2 funta šterlinga. Iz Trsta do Jafe I. razred 38, 0, 2, II. razred 27, 0, 2, a III. razred 19, 0, 2 funti šterlinga, no samo za izvjestan broj karata, koji je cionistički ured u Londonu rezervirao. Vožnja iz Egipta u Palestinu bilo željeznicom bilo brodom varirala između 1 do 3 funta šterlinga prema razredu.

Iz Jugoslavije.

Izbori u židovskoj općini u Osijeku. Na temelju promjenjenih pravila, proveo se dne 11. aprila o. g. na temelju općeg prava glasa izbor u židovskoj općini. Izborna borba bila je vrlo jaka. Cioniste kao većina ponudili su asimilantima kompromis, da i njima omoguće suradnju u općini. Dr. Hugo Spitzer, dosadašnji predsjednik općine, razvio je program, u kojem traži judaiziranje i hebraiziranje općine i škole, aktivnu saradnju svih institucija, koje su voljne da prihvate ovaj program. No asimilanti odbili su kompromis i svaka je stranka samostalno stupala u izbor. Cionistička je lista pobijedila znatnom većinom. Dr. Hugo Spitzer izabran je predsjednikom, a dr. Marko Leitner potpredsjednikom.

Beč. Osnutak židovske dačke menze. Javljaju nam iz Beča: Dne 18. ožujka o. g. održala se konstituirajuća glavna skupština »Potpornog društva jevrejskih akademičara iz Jugoslavije u Beču«, te je tako udaren temelj jednoga društva, koje nalazi najšire polje humanitarnog rada u bečkim dačkim krugovima, koji su uslijed nadasve teških prilika stradali i borili se, bez pomoći i neorganizirani.

Predradnje za osnutak društva bile su već mnogo prije započete, a poglavito se rad usredotočio oko osnivanja glavne institucije društva: židovske menze. U prosincu prošle godine obratilo se 57 židovskih akademičara na centralnu vladu u Beogradu s molbom, da ista dozvoli izvoz živih namirnica za te akademičare, te tako omogući osnivanje jedne zajedničke kuhinje. Budući da je ta molba bila povoljno riješena, pristupili su jevrejski akademičari u Beču provizornom konstituiranju društva potpornog i društvene menze, koja je institucija gore spomenutom konstituirajućom glavnom skupštinom stupila u javnost kao organizacija svih jevrejskih studenata iz Jugoslavije, koji su upisani na jednom od visokih učilišta u Beču. Dne 15. ožujka otvorena je društvena menza, koja prehranjuje sada 80 članova društva.

Iako opstanak društva materijalno još nije osiguran, započelo je ono svoju djelatnost u nadi, da će svekolika židovska javnost podupirati društveno nastojanje oko obezbijedjena materijalne strane studentskoga života naše omladine u Beču. Započete su sabirne akcije, priredjene su zaba-

ve u korist društva, pa je pouzdanje naših studenata u javnost zacijelo i opravdano.

Ujedno su započeti i radovi oko osnivanja jedne stručne biblioteke, koja će studentima pružiti sva opsežnija djela, koja sebi pojedinci ne mogu sami nabaviti, a koja se u sveučilišnoj knjižnici zbog velike potražbe ne mogu dobiti. Osim toga prema društveni odbor još nekoje uredbe, o kojima će biti govora dok budu dostatno izgrađene i osigurane, da ih javnost upozna i podupre. Uprava društva povjerena je odboru, izabranom na glavnoj skupštini društva kako slijedi:

Cand. ing. Julije Weinrebe, predsjednik; stud. med. Samuilo Amodaj, potpred.; stud. phil. Rikard Schwarz, tajnik I.; stud. phil. Daniel Salom, tajnik II.; stud. merc. Mošo Altarac, blagajnik I.; stud. merc. Zvonko Hirschl, blagajnik II.

Tom odboru uz bok stavljen je uži odbor uprave menze, sa šefom kuhinje na čelu.

Svi s dopisi šalju na »Potporno društvo jevrejskih akademičara iz Jugoslavije u Beču«, Wien IX. Porzellangas. 1. Cafe City, a novčani prinosi na »Hrvatsku Trgovinsku Banku dd.« Zagreb, Jelačićev trg, za račun »Potpornog društva jevrejskih akademičara iz Jugoslavije u Beču«.

Brčko. U utorak dne 13. o. m. prošla su kroz Brčko 6 mladih pijonira-halucima iz Osijeka, koji putuju u Bijeljenu, da se pridruže ostalim halucima. — Na kolidvoru ih je dočekalo mnogobrojno jevrejsko općinstvo. — Poslije zajedničkog ručka bio je priređen izlet. — Na večer, sastaje se sve jevrejske porodice na intimnom sijelu sa halucima.

Halucim je pozdravio sumišljenik David Levi, na čemu se haver Pinkas (Goldfinger) zahvalio.

Iza toga je prihvatilo riječ gost sumišljenik g. Dr. I. Altarac, te usporedio heroje u istoriji sa herojima današnjeg vremena. Govorio je o onima u galutu, te napokon o pionirima u Palestini i odlučnim omladincima, koji se sada spremaju u zemlju pradjedova.

Nakon toga razvila se je slobodna zabava. — U srijedu su halucimi produžili kolima put za Bijeljenu.

Prvenstvena utakmica nogometne sekcije »Makabija« u Zagrebu. U nedjelju 18. o. m. odigrala je nogometna sekcija »Makabija« svoju prvu prvenstvenu utakmicu II. b klase sa Samoborskim sportskim klubom. Poluvrijeme 2 : 0, konačni rezultat 6 : 0 u korist Makabija. Momčad Makabija bila je cijelo vrijeme u znatnoj premoći, te se osobito u drugom poluvremenu istakla lijepim kombinacijama.

U nedjelju 25. o. m. igrat će drugu prvenstvenu utakmicu sa »Proleterom«.

Književnost.

Proslava 200 godišnjice rabi Elije od Vilne. 200 godišnjica gaona rabija Elije od Vilne slavila se na pesah u Vilni i u židovsko teološkom seminaru u Americi.

Rabi Elija ben Šlomo Zalman Vilna, zvan gaon od Vilne (rođen 16. nisana 5480. — 23. aprila 1720.; umro 19. tišrija 5558. — 7. oktobra 1777.), jer je razvijao neprolaznu djelatnost kao genij (»gaon«), koji je utirao puteve na svim područjima jevrejske književnosti. U doba jednostranog talmudskog studija, koji je dotad kulminirao u pilpulističkom, kazuističkom epejidlačarenju, te umanjio smisao za jasno shvaćanje biblije, pokazao je put kritičnoj obradbi talmudskog teksta te ostale rabinске literature. Njegove »Hagahot« (glose) k talmudu prekinule su s normom, koju je postavio Jakob ben Meir, prvak testafističke škole, da se nesmije dirati u tradirani nam tekst talmuda, koji je često zabunom

kopista, krivo prepisan. Svojim kritičkim glosama omogućio je gaon od Vilne pravo shvaćanje za bibliju. Od njega potiče parola, koja je tražila povrat k profetskoj riječi, jer se mnogo »učio« talmud, a biblija se ipak nije razumjela. Na taj način stvorio je komentar biblije, koji nadmašuje sve što je u ono vrijeme stvoreno, koji je mnogo doprinio postanku »Haskale« u Litavskoj. Kao polihistor tražio je znanje profanih znanosti, da bi se time dobilo dublje shvaćanje židovske književnosti. Dao je po jednome od svojih učenika prevesti Euklidesa na jevrejski. Napisao je jevrejsku gramatiku, koja je i danas mjerodavna. Pri tome zadubio se u kabalu i postupao je u svome komentaru k »Zoharu« isto tako kritično kao i na polju teksta talmuda i midraša. Kao dobar poznavatelj i istražitelj kabale proganjao je nesmiljenim fanatizmom hasidizam, koji se tek počeo razvijati. Pred svoju smrt htio se iseliti u Palestinu, no morao je da napusti taj plan usljed raznih zapreka. Gaon iz Vilne nije nikad htio primiti ikoju službu, već je kao privatnik živio samo za znanost židovstva, te ga se još i danas smatra osnivačem židovske znanosti. Bio je prvi, koji je, pored talmudske jednostranosti svojih savremenika, htio da spoji religiju sa znanosti, vjeru s istraživanjem, osjećanje s mišljenjem.

Dr. M. Margel.

Praski golem od njegovog poroda do smrti od Hajima Blocha. Golem je čisto jevrejska riječ i znači nešto nedovršeno i nepravilno, te s obično prevađa sa »glomadina« prema psalmu 139, 16. S vremenom dobila je ta riječ u pričama i legendama značenje homunculusa, tako da priče o golemu, koje potiču iz poetskih priča židovstva, predstavljaju teško rješivi problem, koji su proučavali i nežidovski učenjaci, koji se bave folkloristikom.

Rabi Löwe ben Becalel iz Praga poznat pod imenom veliki rabi Löb (1525—1609) je junak golemskih priča. Smatrao se pomakanim, da spasi židovstvo od opasnosti laži i bajka o ritualnom umorstvu da napravi iz gline čovjeka, te takozvani šem hamšoraš — kombinovano ime božje, — metnuti golemu ispod jezika i eto vjernog slugu velikog rabija Löba, koji je stvoren da bude samo u službi cjelokupnog židovstva. U 4. vijeku prije običnog računanja vremena stvorio je po traktatu Sinhedrina 65 b jedan učitelj amorejskog plemena homunculusa pomoću slova iz Sefer Jecira. Ova se homoculus mogao upotrijebiti za svaki posao, jedino nije imao dar govora. A i golem rabi Löba nije mogao da govori. Holitscherov Golem (drama) i Meyrinkov »der Golem« (roman) ne samo da nisu riješili problem golema, već su ga još više nejasnim učinili. Mističnost, kojom je u tim djelima iskičena priča o golemu nije nas ni za korak približila rješenju problema. Zato je poznati jevrejski književnik David Frischmann u »Hašiloahu« koji izdavaju Bialik i dr. Klausner (1907, svezak XVI. str. 115—131) vrlo lijepo razvio priču o golemu u slobodnoj priči, davši joj filozofsko-simboličku pozadinu, te možemo predmijevati da smo već bliže riješenju toga problema.

Hajim Bloch, poznati učenjak na polju kabale i hazidizma skupio je pravim učenjačkim marom sve, što se može reći o golemu legendarno i znanstveno, te omogućio čitatelju, da sebi stvori jasnu sliku o biću golemske priče te o mističkom shvaćanju rabi Löba, koje je bilo vrlo humano.

(Hajim Bloch bio je do prije rata bankar u Delatinu. Ruskom invazijom 1914. izgubio je sav svoj imetak, a on i njegova porodica moradoše pobjeći. Zauzimanjem naših sumišljenika dobio je mjesto kao vjeroučitelj u Atzgersdorfu kraj Beča, gdje živi dosta oskudno, a da kraj toga ipak ne umorno znanstveno radi. Sad je izdao knjigu o »hasidizmu«, koja znatno nadkriljuje sve što je do sad o toj temi pisano. O toj knjizi pisat će drugom zgodom).

Virovitica

Dr. H. E. Kaufmann.

Vijesnik Povjereništva Židovskog narodnog fonda.

(Keren kajemet lejisrael) za Jugoslaviju.

Svrha je Židovskog narodnog fonda da u Palestini kupuje i stiče zemljište, koje će ostati neotuđivim imanjem židovskog naroda. — Žid. narodni fond utemeljen se na 7. eion. kongresu god. 1901. i posjeduje već oko 18. milijuna franaka. Prihodi neprestano rasti i iznosili su god. 1918. oko 2 i pol mil. franaka,

Adresa za opise: *רוֹיֶדֶג*

I. kat. Uredovno vrijeme od 9 do 12 prije podne i od 2 do 5 poslije podne. — Novac se šalje na Banku za trgovinu obrt industriju d. d. Zagreb, za račun Ž. N. F. s naznakom sv

Iskaz darova

za vrijeme od 5./IV. 1920. do 15./IV. 1920.

Samooporezovanje.

Sarajevo: Albert Alkalay 300.—, po 150.—	
Silvio Papo, Bernardo Klein, po 120.—	
Juda Montilja, po 60.—	
Jakob S. Levi, Avram Maestro, Jos. Ferera, po 50.—	
M. Levi, Elisa Musafija, dr. Cezar Kajon, Moric J. Papo, po 45	
Sal. H. Levi, po 25.—	
Zadik Papo, po 24.—	
Jakob Konforte, Jos. S. Altarac, po 20.—	
Haim Daniti, po 10.—	
dr. Jos. Danon, Jakica Baruch, M. Alkalay, dr. Wessel, J. Montilja, Jak. Maestro, po 6.—	
Moise Maestro, po 5.—	
Mayer Alkalay, Miško Papo, prof. Mavro Albahari, Nehemia Finzi, po 3.—	
Izidor Sumbulović, Pirha Kabiljo, Mirjam Papo, po 2.—	
Menahem I. Papo, Vita Levi, Sabetaj Hajon, Izidor Levi, Jak. Bonomo, Ester Alkalay, Sara Zellermayer, Ester Papo, Mošo Ekstein, Cipura Papo, Leon Levi, Haim Alkalay	1257.—
Banjaluka: Poslala Bukica Nachmias	101.—
Slatina: D. Grünhut	15.—
Novogradiška: Cijon. omladina	52.—
	1425.—

Skrabice.

Sarajevo: Mordehaj Ovadija	43.20
Bišeljina: Avram M. Danon	41.—
Brod n. S.: Leon Musafija 125.—, dr. O. Spiegler 150.—	275.—
Višegrad: Bukica Papo	30.—
Zagreb: Jakob Beck	88.10
Tuzla: Žid. nac. društvo	50.—
Novogradiška: Fani Fuchs 126.60, Weinberger Gizela 13.—, Cijonska omladina 77.42 216.62	
	743.92

Opći darovi.

Zagreb: N. N.	6.—
Đakovo: N. N.	27.—
Dubrovnik: Sal. Tolentino poslao	377.—
Bjelovar: N. N.	16.—
Ludbreg: I. Deutsch poslao	471.—
Beograd: Po „Atehiji“	15.—
Osijek: Otto Fischer dobio okl. sa Leo Schönom	10.—
	922.—

Darivanje zemlje.

Sarajevo: Jako Daniti n. i. istog	50.—
Novogradiška: Dragica Rechnitzer za izg. okladu n. i. Berte Rechnitzer	50.—
Josip Neumann n. i. Liesel Oesterreicher 4. d. 200.—, Jakob Rottenstein n. i. Blanka Vaik 8 d. 400.—, Jakob Rottenstein n. i. Blanka Vaik 8 d. 400.—, Margite Politzer—Rikard Fuchs sa prig. vjnc. Margite Politzer—Rikard Fuchs sa prig. vjnc.	190.—
	840.—
	890.—

Zlatna knjiga.

Sarajevo: Cijon. djev. društvo „Morija“ n. i. Simha Salom	400.—
Ruma: Rudolfina Steiner n. i. pok. muža Maksa	400.—
Novogradiška: Olga, Adolf, Milan, Vlatko i Zorica Bauer prig. srebrnog pira svojih roditelja Miroslave i Mavra Bauera n. i. istih	500.—
	1300.—

Masline.

Sarajevo: Prigodom Barmicve Jak. Konforte daruju n. i. istog Jakob Konforte 50.—, po 30.—	
Eliša Musafija, Albert Alkalay, Sara Konforte, po 20.—	
Rena Izak Alkalay, Simon Kattan, Da-	

nica Kabiljo, Daniel Salom, Leon Konforte, po 10.—	
Jeruham Konforte, Leon Levi, Kantor Alkalay, Roza Salom, Hana Konforte, Flora Maestro, Rahela Kabiljo, Rika Kabiljo, Bukica Alkalay, Rašela Pinto, Lunči Musafija, po 20.—	
Dona Simon, Haim Ozmo, Izak Levi, Riki Alkalay, po 30.—	
Rikica Konforte, Berta Alkalay, Moric Alkalay, 50.—	
kruna, Marieta Alkalay n. i. Moša Alkalay 10.—, Bernarto L. Pinto prigodom Purima daruje po 1 drvo na imena: dr. Levi, Bernardo Pinto, Jakob S. Baruch, Mordehaj Levi, David S. Baruch, Salomon Kamhi, Roza Jak. Baruch, Roza David Baruch, Salomon Jakob Baruch, Samuel Joh. Baruch, Jakob Cohen, Rifka Ber. Pinto, Rika Pinto, Rahela Koen, Leon B. Pinto. Leon A. Pinto, Jak. B. Pinto, Leonora Levi, Flora Baruch, Rena Kamhi, Bukas M. Levi, David Abinum, Ester Levi, Leon Levi, sve u Herzl-šumu	800.—

Prijedor: Dr. A. Goldberg n. i. i vrt Gideona Seidemanna	10.—
Mitrovica: Obitelj Julije Fuchs umj. cvijeća pok. Livije Pesing u Herzl-šumu	200.—
Osijek: Dr. E. Fischer od M. Kr. primljeno za ogrijev u vrt Ervina Kraussa	199.—
Đakovo: Joh. Kaiser sabrala za gaj Miše Sommer 20.—, N. N. u isti gaj 100.—	120.—
Novogradiška: Regina Kohn n. i. Aleksa Fussmann 10.—, Emil Neumann n. i. Johanne Neumann 20.—, N. Maks Heller n. i. Gyurka Galombaš 50.—, Jakob Rottstein n. i. Selina Rottenstein 100.—	180.—
Zagreb: Zorica Lausch 50.—, u društvu sakupljeno 250.—, sve u gaj Slavka Aschnera 300.—	1809.—

Nahla.

Zagreb: Josip Cohen 400.—, Milan Sohr 30.—	430.—
--	-------

Dječji sabirni arci.

Sarajevo: Popis slijedi:	3294.—
Derвента: Haim Gaon	109.—
Brod n. S.: Leon Weiss 18.—, Rafael Rozshegyi 100.—, Robert Goldstein 130.—, Margita Hendel 100.—, Feliks Eichhorn 164.—, Lidika Sessler 85.—, Gjuro Hofmann 106.—, Vera Deutsch 53.—, E. Sandberg 247, Erza Friedmann 30.—	1033.—
	4436.—

Radničke kuće.

Beograd: Po „Atehiji“ sak. Jakob Kalinić kod Markusa	488.—
--	-------

Dar godišnjice smrti.

Ruma: Rudolfina Steiner n. i. pok. muža Maksa	700.—
---	-------

Pionirski fond.

Novogradiška: N. Maks Heller 15.—, N. N. dobit kod kartanja 20.—, Adolf Kohn sabrao na sijelu 141.—	176.—
---	-------

Obnova Palestine.

Sarajevo: Moise D. Salom 5000.—, Salomon Tolentino 5000.—, Bernardo L. Pinto 4000.—, Abraham Majer Altarac 3000.—, po 2000.—	
dr. Horovitz, David i Mihael Alkalay, Hadži Mošo Altarac i sin, S. M. Alkalay, Jakob A. Kabiljo, Obranički sud žid. banke, Albert Alkalay, Musafija Gaon, Jakob Montilja i sinovi, po 1000.—	
Buki i Klari Bararon, Silvio Levi, Salomon D. Papo, Moise D. Papo, Anton Lehr, Sumbul Montilja, Josef Kajon, Daniel Sumbulović, Bernardo Finzi, po 500.—	
„Vila“ tvornica svijeća, S. Jakob Levi, Šabetaj Finzi, Zadik Papo, Mi-	

hael Kampus, Adolfo, po 300.—	
Izrael S. Abinum, Isidor H. Kabiljo, po 250.—	
Herman Singer, David M. Perera, po 200.—	
Jak. Alkalay jun., Daniel D. Salom, David Kamhi 172.—, La Biruria 120.—, po 100.—	
Leon S. Montilja, David L. Pesah, Izak S. Pardo, Leon Albahari, Izidor I. Levi, Izak Perić, Rafael Salom, Rena J. Finzi, po 70.—	
Isidor Finzi, po 60.—	
David S. Perera, M. Pordus, Izak Abinum, po 50.—	
Salamon I. Poljokan, Ješua Danon, Hadži Mošo Papo, Giacomo Musafija, Rena Papo, Moric Papo, Abraham J. Papo, po 40.—	
Zadik Levi, Moric L. Poljokan, Abdurahman Pren, Albert Baruch, po 30.—	
Moric A. Danon, po 25.—	
Haim Levi, po 20.—	
M. Pejavić, Mošo M. Altarac, M. H. B., Haim Atijas, Albert Danon, Jakob M. Altarac, Josef Papo, I. M. Papo, Moise D. Papo, M. Musafija, Salomon A. Kabiljo, Ješua A. Izrael, Leon Montilja, Aron Pijade, po 10.—	
David Baruch, J. Montiljo, Elisa A. Kabiljo, S. Papo, Albert M. Farhi, F. Finzi, A. Atijas, A. Haim Altaras, David Romano, Juda Papo, Ber. Finzi, po 5.—	
Jakob D. Papo, Josef Papo, Leon Atijas, Jer. Konforte, H. Salom, Jos. Pinto, Rif. Atijas 6.—, po 4.—	
Baruch, Atijas, N. N., K. B., J. Baruch, Haim J. Finzi 400.—	51.298.—
Novagradiška: Herman Kohn	100.—
	51.398.—

„Nordanov grad“.

Sarajevo: „Bar. Kohba“, žid. šp. klub, porez na ulaznine za purimsku zabavu 1188.—, Avram M. H. Finzi dar tore, 300.—, Rifka Montilja iz Zenice sakupila 150.—, Izidor Herman sak. prig. sretnog dolaska po 20.—	
Haim L. Ozmo, Salomon A. Kabiljo, Izidor Kampus, Mario Attijas, Izo Hermann, svega 100.—, Albert Alkalay 100.—, Anton Lehr 100.—	
kod tore, Silvio Finzi sak. 84.50, Blanka Montilja sak. 69.50, Jakob M. Montilja dar prig. sijela hadžija 60.—, Moric Finzi 56.—, po 50.—	
J. H. Levi, Menahem Alkalay, Jakob Ruben Papo, Ašer Leon Finzi, Rikica Papo 48.—	
sak. prig. svog rodendana, po 40.—	
Jul. Singer, N. N., po 20.—	
Birnbaum, Haim Levi, Sadik Mayer Kabiljo, B. Jak. Farhi, Leon B. Pinto, po 10.—	
Josef H. Levi, Avram Papo, Jak. Maestro, Moric J. Papo, Moša Alkalay, Šelomo Š. Papo	2396.—
Brod n. S.: Rudolf Fuchs prig. poroda svoje kćeri 1000.—, Ana Finkler 100.—, dr. Bela Milhofer 4.—	1104.—
Vinkovci: Adela Šlomović poslala	200.—
Koprivnica: Na svatovima Šarika Kohn sak. M. Bayer i Rosenberg	300.—
Novogradiška: N. N. 40.—, na svatovima Irene Rechnitzer—Rob. Renndeli sak. Rechnitzer i Eisenstädter 273.—	313.—
Tuzla: Na svatovima Vali Goldstein sak. 700.—, dr. Konstantin 50.—	750.—
Požega: Na Pesach prig. dj. zabave sak. 100.60, Dragutin Goldstein sak. 12.—, Sam. Haas 6.—, Ig. Kohn kod kartanja 28.—	146.60
Zagreb: Dr. F. A. Bruck 100.—, Maks Nitrayi 50.—, domino partija 12. travnja 140.—	290.—
	5499.60

Za žrtve pogroma.

Zagreb: Maks Nitrayi	50.—
----------------------	------

Pregled.

Unišlo dakle iz Hrvatske, Slavonije i Dalmacije	K 9.085.32
Iz Bosne i Hercegovine	K 60.629.20
Iz Srbije	K 503.—
	Ukupno K 70.217.52

Unišlo je dakle od 1. januara 1920. do 15. aprila 1920. sveukupno K 226.218.54.

NA VELIKO NA VELIKO

MANUFAKTURNE ROBENUDJA UZ JEFTINE
CIJENE TVRTKA**I. DRAGONER,**
ZAGREB, ILICA 21. (dvorište)**„DECOS“**MEDJUNARODNO TRGOVAČKO D. D.
ZAGREB, Beškovićeva ulica 24./1.

Brzofavi: „DECOS“ ZAGREB Telefon 20-07.

BAVI SE KUPOVANJEM I PRODA-
JOM ŽITARICA, BRAŠNA I SVIH
VRSTI ZEMALJSKIH PLODINA, TE
KOLONIJALNOM I INDUSTRIJAL-
NOM ROBOM. NA SKLADIŠTU
IMADE SUNPORA, SVIJEĆA, SA-
PUNA (LANZA), ČOKOLADE I ČAJA.TRGOVINA PORUČSTVA
JULIO SINGER
ZAGREB, ILICA 52....
TELEFON 19-26.**Umjetničko nakladni
zavod**Vlastita konfekcija
papira i
tvornica
listovnih omota

Cijena po komadu

**Veletrgovina papira,
pisaceg pribora i
razglednica****Zagreb, Merkur, Ilica 31**

Brzofavi: Papmerkur. Telefon 17-96

**Banka za trgovinu
obrt i industriju**

dioničarsko društvo

Jelačićev trg 3. - ZAGREB - Jelačićev trg 3

Podružnice: Koprivnica, Ruma.

Dionička glavica K 5.000.000 — Pričuvo K 2.000.000 —

PRIMAštedne uloške na knjižice i u tekućem
računu do daljnjega sa**4% čistih****KUPUJE I PRODAJE**vrijednosne papire, srečke svake vrsti, devize, strani zlatni
i srebrni novac.**PROVADJA BURZOVNE NALOGE.
FINANSIRA**

industrijalna i trg. poduzeća.

ESKONTIRAmjenice, doznačnice, čekove, odreske i žrijebane vrijedno sn
papire, daje predujmove na vrijednosne papire
kao dionice, rente, srečke i t. d. nadalje na otvorene knjižne
tražbine uz povoljne uvjete,Prodaje promese za sva vučenja, izdajekreditna pisma
i čekove na sva tu- i inozemna mjesta, osigurava srečke,
proti gubitku na tečaju.**Nova Knjižara Hinko Spiegel**

ZAGREB, Petrinjska ulica 22.

Preporučamo:

Adler: Von Ghetto zu Ghetto	cijena K 45—
Antin: Von Ghetto ins Land der Verheissung	„ „ 42—
Israel Tunis: Der jüdische Pionier in Érac-Israel	„ „ 6*20
Dr. Salo Baron: Die Judenfrage auf dem Wiener- Kongres	„ „ 36*40
Meir Wiener: Messias	„ „ 30*50
Blüher: In Medias Res	„ „ 21—
W. Sombart: Die Juden und das Wirtschaftsleben	„ „ 70—
Buber: Reden und Gleichnisse des Tchuans-Tse	„ „ 30—
Vrhlicky: Bar-Kochba (preveo N. Kuntarić)	„ „ 28—

Veliki izbor raznovrsnih knjiga hrvatske, srpske, slovenske
i njemačke književnosti.Veliko skladište moderne i stare jevrejske književnosti u
izvoru i prijevodimaSva djela Herzla, Nordaua, Zangwilla, Bubera, Šaloma
Aš, Leib Jichok Pereca, Šolem Alehema i svih drugih
jevrejskih pisaca.Udžbenici jevrejskog jezika, cionistička literatura, jevrejski
molitvenici i ritualia.**Židovske razglednice** napose slike i crteži Liliena, — Pisace i risaci materijal i sve školske potrebštine.